

Monadologia (1714)

O teorie metafizică despre monadele infinite (∞) a filosofului german Gottfried Wilhelm Leibniz, fundamentală pentru înțelegerea sistemului său filosofic.

Tipărit la 17 decembrie 2024

CosmicPhilosophy.org
Înțelegerea Cosmosului Prin Filosofie

Cuprins

1. Introducere

---

2. Monadologia

2.1. § 1

2.2. § 2

2.3. § 3

2.4. § 4

2.5. § 5

2.6. § 6

2.7. § 7

2.8. § 8

2.9. § 9

2.10. § 10

2.11. § 11

2.12. § 12

2.13. § 13

2.14. § 14

2.15. § 15

2.16. § 16

2.17. § 17

2.18. § 18

2.19. § 19

2.20. § 20

2.21. § 21

2.22. § 22

2.23. § 23

2.24. § 24

2.25. § 25

2.26. § 26

2.27. § 27

2.28. § 28

2.29. § 29

2.30. § 30

2.31. § 31

2.32. § 32

2.33. § 33

2.34. § 34

2.35. § 35

2.36. § 36

2.37. § 37

2.38. § 38

2.39. § 39

2.40. § 40

2.41. § 41

2.42. § 42

2.43. § 43

2.44. § 44

2.45. § 45

2.46. § 46

2.47. § 47

2.48. § 48

2.49. § 49

2.50. § 50

2.51. § 51

2.52. § 52

2.53. § 53

2.54. § 54

2.55. § 55

2.56. § 56

2.57. § 57

2.58. § 58

2.59. § 59

2.60. § 60

2.61. § 61

2.62. § 62

2.63. § 63

2.64. § 64

2.65. § 65

2.66. § 66

2.67. § 67

2.68. § 68

2.69. § 69

2.70. § 70

2.71. § 71

2.72. § 72

2.73. § 73

2.74. § 74

2.75. § 75

2.76. § 76

2.77. § 77

2.78. § 78

2.79. § 79

2.80. § 80

2.81. § 81

2.82. § 82

2.83. § 83

2.84. § 84

2.85. § 85

2.86. § 86

2.87. § 87

2.88. § 88

2.89. § 89

2.90. § 90

Introducere

Monadologia (1714) de Gottfried Wilhelm Leibniz

In 1714, filosoful german Gottfried Wilhelm Leibniz - „ultimul geniu universal al lumii“ - a propus o teorie a ∞ monadelor infinite care, deși aparent îndepărtată de realitatea fizică și în contradicție cu realismul științific modern, a fost reconsiderată în lumina dezvoltărilor din fizica modernă și mai specific non-localitatea.

Leibniz, la rândul său, a fost profund influențat de filosoful grec Platon și de filosofia cosmică greacă antică. Teoria sa despre monade prezintă o asemănare remarcabilă cu tărâmul Formelor al lui Platon așa cum este descris în faimoasa Alegorie a Peșterii.

Monadologia (în franceză: *La Monadologie*, 1714) este una dintre cele mai cunoscute lucrări ale lui Leibniz din filosofia sa târzie. Este un text scurt care prezintă, în aproximativ 90 de paragrafe, o metafizică a substanțelor simple, sau ∞ monadelor infinite.

În timpul ultimei sale șederi la Viena din 1712 până în septembrie 1714, Leibniz a scris două texte scurte în franceză care erau menite să fie expuneri concise ale filosofiei sale. După moartea sa, „*Principes de la nature et de la grâce fondés en raison*“, care era destinat prințului Eugene de Savoia, a apărut în franceză în Țările de Jos. Filosoful Christian Wolff și colaboratorii săi au publicat traduceri în germană și latină ale celui de-al doilea text care a devenit cunoscut sub numele de „*Monadologia*“.

CAPITOLUL 2.

Monadologia

De Gottfried Wilhelm Leibniz, 1714

Principia philosophiæ seu theses in gratiam principis Eugenii
conscriptæ

§ 1

Monada, despre care vom vorbi aici, nu este altceva decât o substanță *simplă*, care intră în compuși; simplă, adică fără părți (*Teod.*, § 10⁴).

§ 2

Și trebuie să existe substanțe simple, deoarece există compuși; căci compusul nu este altceva decât o adunare sau *aggregatum* de simple.

§ 3

Or, acolo unde nu există părți, nu există nici întindere, nici formă, nici divizibilitate posibilă. Iar aceste Monade sunt adevărații Atomi ai Naturii și, într-un cuvânt, elementele lucrurilor.

§ 4

Nu există nici dizolvare de temut, și nu există nicio modalitate concepibilă prin care o substanță simplă ar putea pieri în mod natural (§ 89).

§ 5

Din același motiv nu există nicio modalitate prin care o substanță simplă ar putea începe în mod natural, deoarece nu poate fi formată prin compoziție.

§ 6

Astfel, se poate spune că Monadele nu pot începe și nici sfârși decât brusc, adică nu pot începe decât prin creație și nu pot sfârși decât prin anihilare; în timp ce ceea ce este compus începe sau sfârșește prin părți.

§ 7

Nu există nici modalitatea de a explica cum o Monadă ar putea fi alterată sau schimbată în interiorul său de vreo altă creatură; deoarece nu se poate transpune nimic în ea și nici concepe în ea vreo mișcare internă care ar putea fi excitată, dirijată, mărită sau micșorată înăuntrul ei; așa cum se poate întâmpla în compuși, unde există schimbări între părți. Monadele nu au ferestre prin care ceva ar putea intra sau ieși. Accidentele nu se pot detașa și nici plimba în afara substanțelor, așa cum făceau odinioară speciile sensibile ale Scolasticilor. Astfel, nici substanță, nici accident nu poate intra din afară într-o Monadă.

§ 8

Cu toate acestea, Monadele trebuie să aibă anumite calități, altfel n-ar fi nici măcar ființe. Și dacă substanțele simple nu s-ar deosebi prin calitățile lor, n-ar exista nicio modalitate de a percepe vreo

schimbare în lucruri; deoarece ceea ce este în compus nu poate proveni decât din ingredientele simple; iar Monadele fiind fără calități, ar fi indistinctibile una de alta, pentru că nici nu diferă în cantitate: și prin urmare, presupunând plinul, fiecare loc ar primi mereu, în mișcare, doar echivalentul a ceea ce avusese, și o stare a lucrurilor ar fi *indiscernabilă* de alta.

§ 9

Este necesar chiar ca fiecare Monadă să fie diferită de fiecare alta. Căci nu există niciodată în natură două ființe care să fie perfect una ca cealaltă și în care să nu fie posibil să se găsească o diferență internă sau bazată pe o denumire intrinsecă.

§ 10

Consider de asemenea ca admis că orice ființă creată este supusă schimbării și, prin urmare, și Monada creată, și chiar că această schimbare este continuă în fiecare.

§ 11

Din cele spuse mai sus rezultă că schimbările naturale ale Monadelor provin dintr-un *principiu intern*, deoarece o cauză externă nu ar putea influența interiorul său (§ 396, § 900).

§ 12

Dar trebuie să existe, pe lângă principiul schimbării, și un *detaliu al ceea ce se schimbă*, care să constituie, ca să spunem așa, specificația și varietatea substanțelor simple.

§ 13

Acest detaliu trebuie să cuprindă o multiplicitate în unitate sau în simplu. Căci orice schimbare naturală producându-se treptat, ceva se schimbă și ceva rămâne; și prin urmare trebuie să existe în substanța simplă o pluralitate de afecțiuni și raporturi, deși nu există părți.

§ 14

Starea trecătoare, care înglobează și reprezintă o multiplicitate în unitate sau în substanța simplă, nu este altceva decât ceea ce numim *Percepție*, care trebuie deosebită de a percepție sau de conștiință, așa cum va reieși în continuare. Și aici este punctul în care Cartezienii au greșit foarte mult, considerând drept nule percepțiile de care nu ne dăm seama. Aceasta i-a făcut să creadă că doar spiritele erau Monade și că nu existau suflete ale Animalelor și nici alte Entelehi; și au confundat, asemenea vulgarilor, o lungă amorțeală cu o moarte propriu-zisă, ceea ce i-a făcut să cadă în prejudecata scolastică a sufletelor complet separate și a confirmat spiritelor rău orientate opinia despre mortalitatea sufletelor.

§ 15

Acțiunea principiului intern care produce schimbarea sau trecerea de la o percepție la alta poate fi numită *Apetit*: este adevărat că apetitul nu poate atinge întotdeauna complet întreaga percepție spre care tinde, dar obține întotdeauna ceva din ea și ajunge la percepții noi.

§ 16

Experimentăm noi înșine o multiplicitate în substanța simplă, când constatăm că cel mai mic gând de care ne dăm seama implică o varietate în obiect. Astfel, toți cei care recunosc că sufletul este o substanță simplă trebuie să recunoască această multiplicitate în Monadă; iar Domnul Bayle nu ar fi trebuit să găsească dificultate în aceasta, așa cum a făcut-o în Dicționarul său la articolul *Rorarius*.

§ 17

Suntem obligați, de altfel, să recunoaștem că Percepția și tot ce depinde de ea este *inexplicabilă prin rațiuni mecanice*, adică prin figuri și mișcări. Și imaginându-ne că ar exista o Mașină a cărei structură ar face să gândească, să simtă, să aibă percepție, am putea să o concepem mărită păstrând aceleași proporții, astfel încât să putem intra în ea ca într-o moară. Și, presupunând aceasta, vizitând-o în interior, nu vom găsi decât piese care se împing unele pe altele și niciodată ceva care să explice o percepție. Astfel, trebuie să căutăm acest lucru în substanța simplă, și nu în compus sau în mașină. De altfel, nu putem găsi în substanța simplă decât acest lucru, adică percepțiile și schimbările lor. Doar

în acestea pot consta toate Acțiunile interne ale substanțelor simple (Pref. ***, 2 b⁵).

§ 18

Am putea da numele de Entelehii tuturor substanțelor simple sau Monadelor create, căci ele au în sine o anumită perfecțiune (*échousi to entelés*), există o suficiență (*autarkeia*) care le face surse ale acțiunilor lor interne și, ca să spunem așa, automate incorporale (§ 87).

§ 19

Dacă vrem să numim Suflet tot ceea ce are *percepții și apetituri* în sensul general pe care tocmai l-am explicat, toate substanțele simple sau Monadele create ar putea fi numite Suflete; dar, întrucât sentimentul este ceva mai mult decât o simplă percepție, sunt de acord ca numele general de Monade și entelehi să fie suficient pentru substanțele simple care nu vor avea decât aceasta; și să numim *Suflete* doar pe acelea a căror percepție este mai distinctă și însoțită de memorie.

§ 20

Căci experimentăm în noi înșine o stare în care nu ne amintim nimic și nu avem nicio percepție distinctă; precum atunci când leșinăm sau când suntem copleșiți de un somn profund fără vise. În această stare sufletul nu diferă sensibil de o simplă Monadă; dar

cum această stare nu este durabilă și sufletul iese din ea, el este ceva mai mult (§ 64).

§ 21

Și nu rezultă că atunci substanța simplă ar fi lipsită de orice percepție. Acest lucru nu este posibil din motivele menționate anterior; căci ea nu poate pieri, și nici nu poate subzista fără vreo afectare care nu este altceva decât percepția sa: dar când există o mare mulțime de percepții mici, în care nu există nimic distinct, suntem amețiți; ca atunci când ne învârtim continuu în același sens de mai multe ori la rând, când apare o amețeală care ne poate face să leșinăm și care nu ne lasă să distingem nimic. Iar moartea poate da această stare animalelor pentru un timp.

§ 22

Și cum orice stare prezentă a unei substanțe simple este în mod natural o consecință a stării sale precedente, astfel încât prezentul este însărcinat cu viitorul (§ 360);

§ 23

Prin urmare, deoarece trezindu-ne din amețeală ne *dăm seama* de percepțiile noastre, trebuie să le fi avut imediat înainte, chiar dacă nu ne-am dat seama de ele; căci o percepție nu poate proveni în mod natural decât dintr-o altă percepție, așa cum o mișcare nu poate proveni în mod natural decât dintr-o mișcare (§ 401-403).

§ 24

Se vede astfel că dacă nu am avea nimic distinct și, ca să spunem așa, relevant, și de un gust mai înalt în percepțiile noastre, am fi mereu în stare de amețală. Și aceasta este starea Monadelor complet nude.

§ 25

Vedem de asemenea că Natura a dat percepții relevante animalelor, prin grija pe care a avut-o de a le furniza organe care adună mai multe raze de lumină sau mai multe ondulații ale aerului, pentru a le face mai eficace prin uniunea lor. Există ceva asemănător în miros, în gust și în atingere, și poate în multe alte simțuri care ne sunt necunoscute. Și voi explica în curând cum ceea ce se petrece în suflet reprezintă ceea ce se face în organe.

§ 26

Memoria furnizează un fel de *consecuție* sufletelor, care imită rațiunea, dar care trebuie să fie distinsă de aceasta. Vedem că animalele, având percepția a ceva care le lovește și de care au avut o percepție similară anterior, se așteaptă prin reprezentarea memoriei lor la ceea ce a fost asociat în acea percepție anterioară și sunt purtate spre sentimente similare cu cele pe care le-au avut atunci. De exemplu: când li se arată bățul câinilor, își amintesc de durerea pe care le-a cauzat-o și latră și fug (Prélim.⁶, § 65).

§ 27

Iar imaginația puternică care îi lovește și îi emoționează vine fie din mărimea, fie din multitudinea percepțiilor precedente. Căci adesea o impresie puternică produce dintr-o dată efectul unui lung *obicei* sau al multor percepții mediocre repetate.

§ 28

Oamenii acționează ca animalele în măsura în care consecuțiile percepțiilor lor se fac doar prin principiul memoriei; asemănându-se cu medicii empirici, care au o simplă practică fără teorie; și suntem doar empirici în trei sferturi din acțiunile noastre. De exemplu, când ne așteptăm să fie zi mâine, acționăm empiric, pentru că așa s-a întâmplat întotdeauna până acum. Doar astronomul judecă acest lucru prin rațiune.

§ 29

Dar cunoașterea adevărurilor necesare și eterne este ceea ce ne distinge de simplele animale și ne face să avem *Rațiunea* și științele; ridicându-ne la cunoașterea de noi înșine și de Dumnezeu. Și aceasta este ceea ce se numește în noi Suflet rațional, sau *Spirit*.

§ 30

Tot prin cunoașterea adevărurilor necesare și prin abstracțiile lor suntem ridicați la actele reflexive, care ne fac să ne gândim la ceea ce se numește eu și să considerăm că aceasta sau aceea este în noi: și astfel, gândindu-ne la noi înșine, ne gândim la Ființă, la

Substanță, la simplu și la compus, la imaterial și la Dumnezeu însuși; concepând că ceea ce este limitat în noi, este în El fără limite. Și aceste acte reflexive furnizează obiectele principale ale raționamentelor noastre (*Théod.*, Préf. *, 4, a⁷)

§ 31

Și nu rezultă că atunci substanța simplă ar fi fără nicio percepție. Raționamentele noastre sunt întemeiate pe *două mari principii*, cel al contradicției în virtutea căruia judecăm drept *fals* ceea ce implică contradicție, și adevărat ceea ce se opune sau este contradictoriu falsului (§ 44, § 196).

§ 32

Și *cel al* rațiunii suficiente, în virtutea căruia considerăm că niciun fapt nu poate fi adevărat sau existent, nicio enunțare veritabilă, fără să existe o rațiune suficientă pentru care este astfel și nu altfel. Deși cele mai adesea aceste rațiuni nu ne pot fi cunoscute (§ 44, § 196).

§ 33

Există de asemenea două feluri de *adevăruri*, cele de *Rațiune* și cele de *Fapt*. Adevărurile de Rațiune sunt necesare și opusul lor este imposibil, iar cele de Fapt sunt contingente și opusul lor este posibil. Când un adevăr este necesar, i se poate găsi rațiunea prin analiză, rezolvându-l în idei și adevăruri mai simple, până când se

ajunge la cele primitive (§ 170, 174, 189, § 280-282, § 367. Rezumat obiect. 3).

§ 34

Astfel, la Matematicieni, *teoremele* de speculație și canoanele de practică sunt reduse prin analiză la *Definiții, Axiome și Postulate*.

§ 35

Și există în sfârșit *idei simple* pentru care nu se poate da o definiție; există de asemenea axiome și cerințe, sau într-un cuvânt, *principii primitive*, care nu pot fi dovedite și nici nu au nevoie de aceasta; și acestea sunt *enunțările identice*, al căror opus conține o contradicție expresă (§ 36, 37, 44, 45, 49, 52, 121-122, 337, 340-344).

§ 36

Dar *rațiunea suficientă* trebuie să se găsească și în *adevărurile contingente sau de fapt*, adică în succesiunea lucrurilor răspândite prin universul creaturilor; unde rezoluția în rațiuni particulare ar putea merge la un detaliu fără limite, din cauza varietății imense a lucrurilor Naturii și a diviziunii corpurilor la infinit. Există o infinitate de figuri și mișcări prezente și trecute care intră în cauza eficientă a scrierii mele prezente; și există o infinitate de mici înclinații și dispoziții ale sufletului meu, prezente și trecute, care intră în cauza finală.

§ 37

Și cum tot acest *detaliu* nu implică decât alte contingente anterioare sau mai detaliate, dintre care fiecare are încă nevoie de o analiză similară pentru a-i da rațiunea, nu suntem mai avansați: și trebuie ca rațiunea suficientă sau ultimă să fie în afara succesiunii sau *seriilor* acestui detaliu al contingentelor, oricât de infinit ar putea fi.

§ 38

Și astfel ultima rațiune a lucrurilor trebuie să fie într-o substanță necesară, în care detaliul schimbărilor să nu fie decât în mod eminent, ca în sursă: și aceasta este ceea ce numim Dumnezeu (§ 7).

§ 39

Or această substanță fiind o rațiune suficientă a întregului detaliu, care este de asemenea legat peste tot; *nu există decât un Dumnezeu, și acest Dumnezeu este suficient.*

§ 40

Se poate judeca de asemenea că această substanță supremă care este unică, universală și necesară, neavând nimic în afara ei care să fie independent de ea, și fiind o consecință simplă a ființei posibile; trebuie să fie incapabilă de limite și să conțină atâta realitate cât este posibil.

§ 41

De unde rezultă că Dumnezeu este absolut perfect; *perfectiunea* nefiind altceva decât măreția realității pozitive luată cu precizie, lăsând deoparte limitele sau granițele în lucrurile care le au. Și acolo unde nu există limite, adică în Dumnezeu, perfectiunea este absolut infinită (§ 22, Pref. *, 4 a).

§ 42

De asemenea, rezultă că creaturile își au perfectiunile din influența lui Dumnezeu, dar că își au imperfecțiunile din natura lor proprie, incapabilă să fie fără limite. Căci prin aceasta se disting ele de Dumnezeu. Această *imperfecțiune originală* a creaturilor se observă în *inerția naturală* a corpurilor (§ 20, 27-30, 153, 167, 377 și urm.).

§ 43

Este de asemenea adevărat că în Dumnezeu se află nu doar sursa existențelor, ci și cea a esențelor, în măsura în care sunt reale, sau a ceea ce este real în posibilitate. Aceasta pentru că intelectul lui Dumnezeu este tărâmul adevărilor eterne, sau al ideilor de care acestea depind, și că fără el n-ar exista nimic real în posibilități, și nu doar nimic existent, ci și nimic posibil (§ 20).

§ 44

Căci trebuie ca, dacă există o realitate în esență sau posibilități, sau în adevărurile eterne, această realitate să fie întemeiată în ceva existent și actual; și prin urmare în existența Ființei necesare, în care esența include existența, sau în care este suficient să fii posibil pentru a fi actual (§ 184-189, 335).

§ 45

Astfel, numai Dumnezeu (sau Ființa necesară) are acest privilegiu că trebuie să existe dacă este posibil. Și cum nimic nu poate împiedica posibilitatea a ceea ce nu include nicio limită, nicio negație și, prin urmare, nicio contradicție, acest lucru singur este suficient pentru a cunoaște existența lui Dumnezeu a priori. Am dovedit-o de asemenea prin realitatea adevărurilor eterne. Dar tocmai am dovedit-o și a posteriori deoarece există ființe contingente, care nu pot avea rațiunea lor ultimă sau suficientă decât în ființa necesară, care are rațiunea existenței sale în sine însăși.

§ 46

Totuși, nu trebuie să ne imaginăm, precum unii, că adevărurile eterne, fiind dependente de Dumnezeu, sunt arbitrare și depind de voința sa, așa cum Descartes pare să fi considerat și apoi dl. Poiret. Aceasta este adevărat doar pentru adevărurile contingente, al căror principiu este *conveniența* sau alegerea *celui mai bun*; în timp ce adevărurile necesare depind exclusiv de intelectul său și sunt obiectul său intern (§ 180-184, 185, 335, 351, 380).

§ 47

Astfel, Dumnezeu singur este unitatea primitivă, sau substanța simplă originară, din care toate Monadele create sau derivative sunt producții și se nasc, ca să spunem așa, prin Fulgerări continue ale Divinității din moment în moment, limitate de receptivitatea creaturii, căreia îi este esențial să fie limitată (§ 382-391, 398, 395).

§ 48

În Dumnezeu există *Puterea*, care este sursa tuturor, apoi *Cunoașterea* care conține detaliul ideilor, și în sfârșit *Voința*, care face schimbările sau producțiile conform principiului celui mai bun (§ 7,149-150). Și aceasta corespunde cu ceea ce, în monadele create, constituie subiectul sau baza, facultatea perceptivă și facultatea apetitivă. Dar în Dumnezeu aceste atribute sunt absolut infinite sau perfecte; iar în Monadele create sau în entelehii (sau perfectihabii, cum traducea Hermolaus Barbarus acest cuvânt) acestea sunt doar imitații, în măsura în care există perfecțiune (§ 87).

§ 49

Se spune că creatura *acționează* în exterior în măsura în care are perfecțiune, și *suferă* din partea alteia, în măsura în care este imperfectă. Astfel, se atribuie *acțiunea* Monadei, în măsura în care are percepții distincte, și *pasiunea* în măsura în care le are confuze (§ 32, 66, 386).

§ 50

Și o creatură este mai perfectă decât alta, în măsura în care găsim în ea ceea ce servește la a da rațiunea a priori a ceea ce se petrece în cealaltă, și prin aceasta se spune că ea acționează asupra celeilalte.

§ 51

Dar în substanțele simple este doar o influență ideală a unei monade asupra alteia, care nu-și poate avea efectul decât prin intervenția lui Dumnezeu, în măsura în care în ideile lui Dumnezeu o monadă cere cu îndreptățire ca Dumnezeu, reglând celelalte de la începutul lucrurilor, să țină cont de ea. Căci întrucât o Monadă creată nu poate avea o influență fizică asupra interiorului alteia, doar prin acest mijloc una poate avea dependență față de cealaltă (§ 9, 54, 65-66, 201. Rezumat obiect. 3).

§ 52

Și prin aceasta, între creaturi acțiunile și pasiunile sunt reciproce. Căci Dumnezeu, comparând două substanțe simple, găsește în fiecare rațiuni care îl obligă să o adapteze pe una la cealaltă; și prin urmare ceea ce este *activ* din anumite privințe, este *pasiv* dintr-un alt punct de vedere: *activ* în măsura în care ceea ce se cunoaște distinct în el servește la explicarea a ceea ce se petrece în altul; și *pasiv* în măsura în care rațiunea a ceea ce se petrece în el se găsește în ceea ce se cunoaște distinct în altul (§ 66).

§ 53

Or, cum există o infinitate de universuri posibile în Ideile lui Dumnezeu și nu poate exista decât unul singur, trebuie să existe o rațiune suficientă a alegerii lui Dumnezeu, care să-l determine spre unul mai degrabă decât spre altul (§ 8, 10, 44, 173, 196 și urm., 225, 414-416).

§ 54

Și această rațiune nu se poate găsi decât în *conveniență*, sau în gradele de perfecțiune pe care aceste lumi le conțin; fiecare posibil având dreptul de a pretinde la existență în măsura perfecțiunii pe care o conține (§ 74, 167, 350, 201, 130, 352, 345 și urm., 354).

§ 55

Și aceasta este cauza existenței celui mai bun, pe care înțelepciunea îl face cunoscut lui Dumnezeu, pe care bunătatea sa îl face să-l aleagă, și pe care puterea sa îl face să-l producă (§ 8,7, 80, 84, 119, 204, 206, 208. Rezumat obiect. 1, obiect. 8).

§ 56

Or această *legătură* sau această acomodare a tuturor lucrurilor create la fiecare și a fiecăruia la toate celelalte, face ca fiecare substanță simplă să aibă raporturi care le exprimă pe toate celelalte, și că ea este prin urmare o oglindă vie perpetuă a universului (§ 130,360).

§ 57

Și, precum același oraș privit din diferite părți pare cu totul altul și este ca și multiplicat perspectival; se întâmplă la fel că, prin multitudinea infinită a substanțelor simple, există ca și cum ar fi tot atâtea universuri diferite, care nu sunt totuși decât perspectivele unuia singur conform diferitelor puncte de vedere ale fiecărei Monade.

§ 58

Și acesta este mijlocul de a obține atâta varietate câtă este posibilă, dar cu cea mai mare ordine care se poate, adică, este mijlocul de a obține atâta perfecțiune câtă se poate (§ 120, 124, 241 sqq., 214, 243, 275).

§ 59

De asemenea, doar această ipoteză (pe care îndrăznesc să o numesc demonstrată) înalță cum se cuvine măreția lui Dumnezeu: acest lucru l-a recunoscut Domnul Bayle, când în Dicționarul său (articolul *Rorarius*) a făcut obiecții, unde chiar a fost tentat să creadă că acordam prea mult lui Dumnezeu, mai mult decât este posibil. Dar nu a putut aduce nicio rațiune pentru care această armonie universală, care face ca fiecare substanță să exprime exact toate celelalte prin raporturile pe care le are cu ele, ar fi imposibilă.

§ 60

Se poate vedea, de altfel, în ceea ce tocmai am relatat, motivele a priori pentru care lucrurile nu ar putea fi altfel. Deoarece Dumnezeu, reglând totul, a avut în vedere fiecare parte și în special fiecare monadă, a cărei natură fiind reprezentativă, nimic nu ar putea-o limita să reprezinte doar o parte din lucruri; deși este adevărat că această reprezentare este doar confuză în detaliul întregului univers și nu poate fi distinctă decât într-o mică parte a lucrurilor, adică în cele care sunt fie cele mai apropiate, fie cele mai mari în raport cu fiecare Monadă; altfel fiecare monadă ar fi o Divinitate. Nu în obiect, ci în modificarea cunoașterii obiectului sunt mărginite monadele. Ele tind toate confuz spre infinit, spre tot; dar sunt limitate și distinse prin gradele percepțiilor distincte.

§ 61

Iar compuşii simbolizează în aceasta cu simplii. Căci, cum totul este plin, ceea ce face ca toată materia să fie legată, și cum în plin orice mișcare produce un efect asupra corpurilor distante, proporțional cu distanța, astfel încât fiecare corp este afectat nu numai de cele care îl ating și resimte într-un fel tot ce li se întâmplă, dar și prin intermediul lor resimte și pe cele care ating primele corpuri, de care este atins imediat: rezultă că această comunicare merge la orice distanță ar fi. Și prin urmare, fiecare corp resimte tot ce se întâmplă în univers; astfel încât cel care vede totul ar putea citi în fiecare ce se întâmplă pretutindeni și chiar ce s-a întâmplat sau se va întâmpla; observând în prezent ceea ce este îndepărtat, atât în timp cât și în spațiu: *sumpnoia panta*, spunea Hippocrate. Dar un Suflet nu poate citi în sine decât ceea ce îi este reprezentat distinct, nu poate desfășura dintr-o dată toate cutele sale, căci ele merg la infinit.

§ 62

Astfel, deși fiecare monadă creată reprezintă întregul univers, ea reprezintă mai distinct corpul care îi este afectat în mod particular și a cărui entelehie este: și cum acest corp exprimă întregul univers prin conexiunea întregii materii în plin, sufletul reprezintă de asemenea întregul univers reprezentând acest corp, care îi aparține într-un mod particular (§ 400).

§ 63

Corpul aparținând unei Monade, care este entelehia sau Sufletul său, constituie împreună cu entelehia ceea ce putem numi o *ființă vie*, și împreună cu sufletul ceea ce numim un *animal*. Or acest corp al unei ființe vii sau al unui animal este întotdeauna organic; căci fiecare Monadă fiind o oglindă a universului în felul său, și universul fiind reglat într-o ordine perfectă, trebuie să existe de asemenea o ordine în reprezentant, adică în percepțiile sufletului, și prin urmare în corp, conform căreia universul este reprezentat în el (§ 403).

§ 64

Astfel fiecare corp organic al unei ființe vii este un fel de mașină divină, sau un automat natural, care depășește infinit toate automatele artificiale. Pentru că o mașină făcută prin arta omului nu este mașină în fiecare dintre părțile sale. De exemplu: dintele unei roți de alamă are părți sau fragmente care nu mai sunt pentru noi ceva artificial și nu mai au nimic care să indice caracterul de mașină în raport cu utilizarea pentru care roata era

destinată. Dar mașinile naturii, adică corpurile vii, sunt încă mașini în cele mai mici părți ale lor, până la infinit. Aceasta este ceea ce face diferența între Natură și artă, adică între arta Divină și a noastră (§ 134, 146, 194, 483).

§ 65

Iar autorul naturii a putut practica acest artificiu divin și infinit de minunat, pentru că fiecare porțiune a materiei nu este doar divizibilă la infinit cum au recunoscut anticii, ci și subdivizată actual fără sfârșit, fiecare parte în părți, dintre care fiecare are o mișcare proprie, altfel ar fi imposibil ca fiecare porțiune a materiei să poată exprima întregul univers (Prélim. [Disc. d. I. conform.], § 70. *Théod.*, §195).

§ 66

Prin aceasta se vede că există o lume de creaturi, de vietăți, de animale, de entelebii, de suflete în cea mai mică parte a materiei.

§ 67

Fiecare porțiune a materiei poate fi concepută ca o grădină plină de plante, și ca un iaz plin de pești. Dar fiecare ramură a plantei, fiecare membru al animalului, fiecare picătură din umorile sale este încă o asemenea grădină sau un asemenea iaz.

§ 68

Și deși pământul și aerul interceptate între plantele grădinii, sau apa interceptată între peștii iazului, nu sunt nici plantă, nici pește; ele conțin totuși încă, dar cel mai adesea de o subtilitate imperceptibilă pentru noi.

§ 69

Astfel nu există nimic necultivat, steril sau mort în univers, niciun haos, nicio confuzie decât în aparență; aproximativ cum ar părea într-un iaz la o distanță de la care s-ar vedea o mișcare confuză și o forfotă, ca să spunem așa, a peștilor din iaz, fără a distinge peștii înșiși.

§ 70

Se vede prin aceasta că fiecare corp viu are o entelehie dominantă care este sufletul în animal; dar membrele acestui corp viu sunt pline de alte vietăți, plante, animale, dintre care fiecare are încă entelebhia sa, sau sufletul său dominant.

§ 71

Dar nu trebuie să ne imaginăm cu unii, care mi-au înțeles greșit gândirea, că fiecare suflet are o masă sau o porțiune de materie proprie sau afectată lui pentru totdeauna, și că posedă prin urmare alte vietăți inferioare, destinate întotdeauna serviciului său. Căci toate corpurile sunt într-un flux perpetuu ca niște râuri; și părți intră și ies continuu din ele.

§ 72

Astfel sufletul nu-și schimbă corpul decât puțin câte puțin și gradual, astfel încât nu este niciodată dezbrăcat dintr-o dată de toate organele sale; și există adesea metamorfoză la animale, dar niciodată metempsihoza sau transmigrarea Sufletelor: nu există nici Suflete complet separate, nici genii fără corp. Doar Dumnezeu este complet detașat.

§ 73

Aceasta face de asemenea că nu există niciodată nici generare completă, nici moarte perfectă luată în sens strict, constând în separarea sufletului. Și ceea ce numim *Generări* sunt dezvoltări și creșteri; precum ceea ce numim *morți* sunt învăluiri și diminuări.

§ 74

Filosofii au fost foarte încurcați în privința originii formelor, entelebiilor, sau Sufletelor; dar astăzi, când s-a observat, prin cercetări exacte făcute asupra plantelor, insectelor și animalelor, că corpurile organice ale naturii nu sunt niciodată produse dintr-un haos sau o putrefacție; ci întotdeauna din semințe, în care exista fără îndoială o oarecare *preformare*; s-a judecat că nu doar corpul organic era deja acolo înainte de concepție, ci și un suflet în acest corp, și într-un cuvânt animalul însuși; și că prin mijlocirea concepției acest animal a fost doar dispus la o mare transformare pentru a deveni un animal de altă specie.

§ 75

Animalele, dintre care unele sunt ridicate la gradul celor mai mari animale prin mijlocirea concepției, pot fi numite *spermatice*; dar cele dintre ele care rămân în specia lor, adică majoritatea, se nasc, se multiplică și sunt distruse ca și marile animale, și există doar un mic număr de aleși care trec pe o scenă mai mare.

§ 76

Dar aceasta era doar jumătate din adevăr: am judecat deci că dacă animalul nu începe niciodată în mod natural, nu se sfârșește nici el în mod natural; și că nu doar nu va exista nicio generare, dar nici distrugere completă, nici moarte luată în sens strict. Și aceste raționamente făcute a posteriori și extrase din experiențe se acordă perfect cu principiile mele deduse a priori precum mai sus.

§ 77

Astfel se poate spune că nu doar sufletul (oglinză a unui univers indestructibil) este indestructibil, ci și animalul însuși, deși mașina sa piere adesea în parte și își leapădă sau ia învelișuri organice.

§ 78

Aceste principii mi-au oferit mijlocul de a explica în mod natural uniunea sau conformitatea dintre suflet și corpul organic. Sufletul își urmează propriile legi și corpul, de asemenea, pe ale sale; și ele

se întâlnesc în virtutea armoniei prestabilite între toate substanțele, deoarece toate sunt reprezentări ale aceluiași univers.

§ 79

Sufletele acționează conform legilor cauzelor finale prin apetențe, scopuri și mijloace. Corpurile acționează conform legilor cauzelor eficiente sau ale mișcărilor. Iar cele două regnuri, cel al cauzelor eficiente și cel al cauzelor finale, sunt armonice între ele.

§ 80

Descartes a recunoscut că sufletele nu pot da forță corpurilor, pentru că există întotdeauna aceeași cantitate de forță în materie. Totuși, el a crezut că sufletul putea schimba direcția corpurilor. Dar aceasta pentru că în timpul său nu se cunoștea legea naturii care presupune și conservarea aceleiași direcții totale în materie. Dacă ar fi observat aceasta, ar fi ajuns la Sistemul meu al armoniei prestabilite.

§ 81

Acest Sistem face ca trupurile să acționeze ca și cum (prin imposibil) n-ar exista suflete; și ca Sufletele să acționeze ca și cum n-ar exista trupuri; și ca ambele să acționeze ca și cum unul ar influența pe celălalt.

§ 82

Cât privește Spiritele sau Sufletele raționale, deși găsesc că în fond există același lucru în toate ființele vii și animalele, cum am spus mai sus (anume că animalul și sufletul nu încep decât odată cu lumea și nu se sfârșesc decât odată cu lumea), există totuși ceva particular la Animalele raționale, și anume că micile lor Animale spermatice, atâta timp cât sunt doar aceasta, au doar suflete ordinare sau senzitive; dar de îndată ce cele care sunt alese, ca să spunem așa, ajung prin concepție efectivă la natura umană, sufletele lor senzitive sunt ridicate la gradul rațiunii și la prerogativa Spiritelor.

§ 83

Printre alte diferențe care există între Sufletele ordinare și Spirite, dintre care am marcat deja o parte, mai există și aceasta: că sufletele în general sunt oglinzi vii sau imagini ale universului creaturilor; dar spiritele sunt și imagini ale Divinității însăși, sau ale autorului însuși al naturii: capabile să cunoască sistemul universului și să imite ceva din el prin eșantioane arhitectonice; fiecare spirit fiind ca o mică divinitate în departamentul său.

§ 84

Aceasta face ca Spiritele să fie capabile să intre într-un fel de Societate cu Dumnezeu, și ca El să fie în raport cu ele nu doar ceea ce un inventator este pentru Mașina sa (cum este Dumnezeu în raport cu celelalte creaturi), ci și ceea ce un Principe este pentru supușii săi, și chiar un tată pentru copiii săi.

§ 85

De unde este ușor de concluzionat că adunarea tuturor Spiritelor trebuie să compună Cetatea lui Dumnezeu, adică cel mai perfect Stat posibil sub cel mai perfect dintre Monarhi.

§ 86

Această Cetate a lui Dumnezeu, această Monarhie cu adevărat universală este o Lume Morală în lumea Naturală, și este ceea ce există mai înalt și mai divin în lucrările lui Dumnezeu: și în aceasta constă cu adevărat gloria lui Dumnezeu, căci n-ar exista nicio glorie dacă măreția și bunătatea Sa n-ar fi cunoscute și admirate de spirite; tot în raport cu această Cetate divină are El propriu-zis Bunătate, în timp ce înțelepciunea și puterea Sa se arată pretutindeni.

§ 87

După cum am stabilit mai sus o Armonie perfectă între cele două Regnuri naturale, cel al cauzelor Eficente și cel al cauzelor Finale, trebuie să remarcăm aici încă o altă armonie între regnul Fizic al Naturii și regnul Moral al Harului, adică între Dumnezeu considerat ca Arhitect al Mașinăriei universului și Dumnezeu considerat ca Monarh al Cetății divine a Spiritelor (§ 62, 74, 118, 248, 112, 130, 247).

§ 88

Această Armonie face ca lucrurile să conducă la Har prin însăși căile Naturii, și ca acest glob, de exemplu, să fie distrus și reparat prin căi naturale în momentele în care o cere guvernarea Spiritelor; pentru pedepsirea unora și răsplătirea altora (§ 18 sqq., 110, 244-245, 340).

§ 89

Se poate spune, de asemenea, că Dumnezeu ca Arhitect mulțumește în totul pe Dumnezeu ca legislator; și că astfel păcatele trebuie să-și poarte pedeapsa cu ele prin ordinea naturii și în virtutea însăși a structurii mecanice a lucrurilor; și că, în același mod, faptele frumoase își vor atrage răsplata prin căi mecanice în ceea ce privește corpurile; deși acest lucru nu poate și nu trebuie să se întâmple întotdeauna pe loc.

§ 90

În sfârșit, sub această guvernare perfectă nu ar exista nicio Faptă bună fără răsplată, nicio faptă rea fără pedeapsă: și totul trebuie să reușească spre binele celor buni; adică al celor care nu sunt nemulțumiți în acest mare Stat, care se încred în Providență, după ce și-au făcut datoria, și care iubesc și imită, așa cum trebuie, pe Autorul a tot binele, găsindu-și plăcerea în contemplarea perfecțiunilor Sale conform naturii *iubirii pure* adevărate, care face să găsești plăcere în fericirea celui pe care-l iubești. Aceasta îi face pe oamenii înțelepți și virtuoși să lucreze la tot ce pare conform cu voința divină prezumtivă sau antecedentă; și să se mulțumească totuși cu ceea ce Dumnezeu face să se întâmple efectiv prin voința Sa secretă, consecventă și decisivă;

recunoscând că, dacă am putea înțelege suficient ordinea universului, am găsi că aceasta depășește toate dorințele celor mai înțelepți și că este imposibil să-l faci mai bun decât este; nu numai pentru tot în general, dar și pentru noi înșine în particular, dacă suntem atașați, așa cum trebuie, de Autorul totului, nu numai ca de Arhitectul și cauza eficientă a ființei noastre, ci și ca de Stăpânul nostru și cauza finală care trebuie să fie scopul întregii noastre voințe și care singur poate face fericirea noastră (Préf. *, 4 a b¹⁴. § 278. Préf. *, 4 b¹⁵).

SFÂRȘIT

¹⁴ Edit. Erdm., p. 469.

¹⁵ Edit. Erdm., p. 469 b.

Filosofie Cosmică

Împărtășiți-ne gândurile și comentariile
dumneavoastră la info@cosphi.org.

Tipărit la 17 decembrie 2024

CosmicPhilosophy.org
Înțelegerea Cosmosului Prin Filosofie

© 2024 Philosophical.Ventures Inc.